

İçindekiler

Takdim	7
--------------	---

**Ahmed Refik
Mimar Sinan
(d. 895/1490- v. 996/1588)**

Mukaddime.....	13
Mimar Sinan	15
Gençliği, Askerliği	15
Sinan, Hassa Mimarı.....	27
Sinan Şaheserlere Başlıyor	46
Mimar Sinan'ın Şaheseri.....	55
Mimar Sinan'ın Son Seneleri.....	73
Mimar Sinan'ın Türbesindeki Kitabe.....	76
Sinan'ın	
En Beğendiği Eseri.....	79
Hicaz'da Koca Mimar Sinan.....	87

**Tezkiretü'l Ebniye
Binâlar Kitabı**

Tezkiretü'l Ebniye.....	93
-------------------------	----

**Mimar Sinan
-Hazine-i Evrak Vesikalarına Nazaran-
Türk Tarih Encümeni Mecmuası**

Mimar Sinan (Hazine-i Evrak Vesikalarına Nazaran).....	113
Açıklamalar	155
Dizin	191

Selimiye Camii.

Mimar Sinan

Gençliği, Askerliği

Yavuz Sultan Selim'in cülûsu¹ senelerinde idi ki (918/1512), İstanbul, şehzâde mücadeleleri, taht ve saltanat kavgalarıyla geçen elim günlerde büyük bir teheyhüc² geçirdi. Sultan Selim, maiyyetine aldığı cesur ordu ile Karadeniz'in bir sahilinden öbür sahiline koştu, babasıyla çarpıştı. Nihayet kardeşleriyle de uğraştı. Azmi ve metaneti³ ile babasının tahtını elde etmeye muvaffak oldu. Bu devir, Türklerin cihan siyasetinde faik⁴ bir mevki elde ettikleri zamanlardı. Avrupâda intibah⁵ ve ıslahat başlamıştı. Dinî taassup altında bulunan halk, putperestlik devrinin nefis ve güzide eserleriyle insanîyet için mesut bir safha açıyordu. Türkler, cihana şâmil olan bu insanî faaliyetten büsbütün ayrı, sırf İran tesirine tâbi bir medeniyet vücûda getirmişlerdi. Bu medeniyet, orduya müstenid⁶ ve askerlik esası üzerine mebnî⁷ idi.

Padişahın cülûsu günlerinde hemen her tarafta, devşirme⁸ oğlanları toplanıyordu. O zamana kadar devşirmeler yalnız Rumeli'den toplanırken, o yıl Anadolu'dan da toplanması emredildi. Kayseri taraflarına giden yaya-başlar İstanbul'a katile katile devşirme çocukları

¹ Cülûs: Tahta geçme.

² Teheyhüc: Heyecanlanma, coşma.

³ Metanet: Sağlamlık, kavilik.

⁴ Faik: Üstün, seçkin, yüksek.

⁵ İntibah: Uyanma, uyanıklık.

⁶ Müstenid: Dayalı

⁷ Mebnî: Kurulmuş.

⁸ Devşirme hakkında açıklayıcı bilgiler için "Açıklamalar" kısmı 156. sayfaya bakınız.

birbirini müteakip muktedir vezirler tarafından işgal edilmişti. Nihayet İbrahim Paşa'nın halefi Ayas Paşa¹ da vefat etti (942/1535).

Paşaya bir türbe yaptırılacaktı. Sanatında mahir bir mimara lüzum vardı. O sırada hassa mimarı Acem İsa² da vefat etmişti. Yeni sadrazam Lütfi Paşa, Sinan'ın liyâkatini öteden beri takdir ederdi. Derhal hassa mimarlığı için tavsiye etti.

–Mimar-i haseki olan Sinan, subaşı olmak gerektir. Bu işe kadir kimsedir, dedi.

Sinan Subaşı, hakikatte mimarlığa âşıktı. Fakat yeniçerilik mesleğine de kalben rabita hissediyordu.

Padişahın kadîmi çakeriyiz³
Kal'a hıfz etmenin dahi eriyiz
Eskiden kuluyuz, yeniçeriyiz
Yanan od'a girer, semenderiyiz.⁴

mübahatıyla⁵ övünen Sinan, tarîkından uzak olmak istemezdi. Fakat Türk vatanını âlî binalarla süslemek, camiler yapmak, manen ve maddeten tefeyyüz⁶ etmek Sinan'ın muazzem emellerindendi. Bu sebepten yeniçeri ağası kendisini çağırıp da:

–Paşa Hazretleri seni mimar etmeyi kararlaştırdı, yanında caiz midir? Değil ise bir tedârik eyle, dediği zaman, Sinan Subaşı uzun uzun düşündü. Gözleri önüne muazzam binalar, muhteşem saraylar ve camiler geldi. Bunları inşa etmek şerefine nailiyeti ömrünün en büyük bahtiyarlıklarından saydı. Yeniçeri ağasına son ve katî bir cevap verdi ve Hassa mimarlığını kabul etti.

“Ser Mimarın olanlara tayin ve tahsis buyrulan Hass-ı Hümâyun'dan⁷ Vize sancağında vaki Turolya ve maiyetindeki karyeler”

¹ Ayas Paşa hakkında açıklayıcı bilgiler için “Açıklamalar” kısmı 173. sayfaya bakınız.

² Acem İsa'nın İstanbul'da bir mescidi vardır. *Hadîkatü'l-Cevâmi'*, s. 102. [Ahmed Refik]

Acem İsa/Acem Ali hakkında açıklayıcı bilgiler için “Açıklamalar” kısmı 173. sayfaya bakınız.

³ Çaker: Asker, kul, köle, bende.

⁴ Semender: Ateşte yaşayan bir masal hayvanı: Salamandre.

⁵ Mübahat: Övünme.

⁶ Tefeyyüz: İlerleme, bollaşma.

⁷ Hass-ı Hümâyun: Osmanlı İmparatorluğunun fütihat devirlerinde (yükselme devri) fethedilen araziden devlet hazinesine ayrılan kısım. Her yer

Süleymaniye Camii.

679. İstanbul, Üsküdar

Mihrimah Sultan Camii, Üsküdar.

sular sebil olduğunda, her yönden ve her taraftan halk bilhassa Arap ve Acem memleketlerinin kabileleri buralara gelip, kalabalık ve nüfus izdihamına sebep olup bu vilayete et ve ekmek vesair zevahir ve yenilecek şeyler yetiştirme zorlaşacak ve ordunun maişetlerinde fazlasıyla sıkıntıya düşmek kesindir. Bu vasıta ile Müslümanların alıp sattıklarına dair fiyatlarda farklar ortaya çıkıp sabit fiyat uygulaması bozulup ve çift bozanlardan¹ İstanbul dolup eker-biçer tafesi yerlerin boş koyup terk etseler gerektir. Padişahın devletinin günlerinde her ne zahmet ve meşakkat olursa çekilir amma günlerin geçmesiyle sonradan gelen evlatların ve sultanların vakitleri gayet müşkül olacaktır.]

Sultan Süleyman bu mütâlâyaya ehemmiyet vermedi. Fakat bütün bu sözler zihninde yer etti. Bu sırada Mimar Sinan, Kâğıthane sırtlarında su yollarının kazılması, künklerin döşenmesiyle meşguldü. Bir gün ansızın karşısında padişahı gördü. Sultan Süleyman Kâğıthane taraflarına ava çıkmış, aynı zamanda su yollarını gözden

¹ Çift bozan: Köyden şehre göçmek isteyen devlete ödemek zorunda olduğu vergi. Çiftçilik sanatını bırakacak olanlardan alınan vergi.

geçirmek istemişti. Mimar Sinan padişahı ansızın karşısında görünce, bina emini ile beraber derhal selâma durdu. Sultan Süleyman sordu:

–Mimar, bu derede ne miktar su var?

–Saadetli padişahım! Tahmin olunan üzere yazılmıştır. Beş lüledir.¹

Bina emini² birdenbire Mimar Sinan'ın sözünü kesti:

–Padişahım! Mimar Ağa bendeniz, aceb fenninde mahirdir ve üstad-i kâמידir. Zîr-i zeminde nihân olan suyu rûy-i zemindeki

¹ Lüle: Su kaynağının debisinin ölçülmesinde birim olarak “lüle” kullanılmıştır. **1 lüle** yaklaşık olarak 26 mm çapında bir borudur ve dakikada 36 litre su akıtır. Günlük yaklaşık 52 m³ su olarak kabul edilir.

² Bina emini: Padişah ve yakınları tarafından kamu yararına yaptırılan binaların inşa ve tamir işlerine bakmakla görevli kimseye verilen unvan. Bina eminiği bir memuriyet veya bir makam değildi. Gerekli hallerde, başka görevlerde bulunan veya emekliye ayrılmış, güvenilir ve işten anlar yüksek dereceli memurlar bina eminiğine getirilirdi. Osmanlı Devleti'nde inşaat işlerine bakan özel bir teşkilâtın ancak İstanbul'un fethinden sonra

Şehzade Külliyesi, Şehzadebaşı.

[–Saadetlü padişahım! Bu bendenin su yolları binasında nice kendine has tasarrufu vardır. Cümleden beri bu derelerin her birinde havuzlar ve kâfurî mermer oluklar olmalıdır. Zamanın geçmesiyle yıkılıp yerin altında bir nişan bırakmadan kaybolmuştur. İnşallah ü Teâlâ cihanın koruyucusu olan padişahın devletinde yakın zamanlarda zuhûr etmek ümit olunur.]

Sultan Süleyman, Mimar Sinan'ın sözlerinden mahzûz¹ oldu. O günden itibaren Mimar Sinan faaliyetle vazifesine devam etti. Su yollarının inşası tamam dokuz sene sürdü. Diğer taraftan Süleymaniye Camii'nin de inşasına devam olunuyordu.

Nihayet yollar 971/1563 tarihinde hitama erdi. Umum inşaata dört yüz kere yüz bin ve iki yüz bin ve altmış üç bin altmış üç akçe sarf olundu. Suyu İstanbul'a getirmek için inşa edilen kemerler: Uzun Kemer, Güzelce Kemer, Moğlova Kemeri, Müderris Kemerleriydi. Uzun Kemer'in boyu yirmi, uzunluğu 220 zira² idi. Moğlova Kemeri'nin boyu altmış beş, temeli 18 zira idi. Üzerinden bir atlı ferah ferah geçebilirdi.

Kâğıthane suyunun İstanbul'a getirilmesi mühim bir mesele idi. O zamana kadar İstanbul'da sudan sıkıntı çekiliyordu. O tarihten

¹ Mahzuz: Hoşnut ve memnun.

² Zira: Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü. Yaklaşık 75-90 cm'ye tekabül eden bir uzunluk.

SİNAN, HASSA MİMARİ

İtibaren İstanbul'un muhtelif noktalarında çeşmeler yapıldı. Suyu fazla israf etmemek için burma lûleler icad edildi. Kırk Çeşme suyu bu suretle meydana geldi. Sultan Süleyman, İstanbul'u lütfu ile sîr-âb¹ ettiği için memnundu.

Hatta Mimar Sinan'ı huzuruna çağırdığı zaman memnuniyetini beyan etti. Ve şu sözlerle fikrini izah eyledi:

–Benim maksudum bu su her mahalleye revân ola. Çeşme bina olacak yerde ve kabiliyet olmayan yüksek yerlere tatlı kuyular ola ki, su içine uğraya. Ta ki her yere pîr u zaif ve dul hatunlar, uçacak oğlancıklar destiler ve bardakların doldurub devam-ı devlete dua eyleyeler.

Sinan Şaheserlere Başlıyor

Mimar Sinan, su yolunun inşasında gösterdiği maharetle İstanbul halkının şükranını celb etti. Fakat onun en güzîde eseri ve ölmez âbidesi Süleymaniye Camii idi.

¹ Sîr-âb: Suya kanmış.

Süleymaniye Camii'nin içi.

